

ÜNİVERSİTELERİMİZDE VERİLEN DENETİM EĞİTİMİNİN TEKNOLOJİYE BAĞLI OLARAK DEĞİŞEN DENETİM OLGUSU VE DENETÇİ PROFİLİ KARŞISINDAKİ DURUMU*

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞCA**

ÖZET

Teknolojideki ilerlemeler hayatın her alanında olduğu gibi işletmecilik uygulamalarında da radikal değişimlere yol açmıştır. Teknolojideki gelişmelere bağlı olarak işletme faaliyetleri sonucu ortaya çıkan ekonomik olay ve işlemler tamamen veya kısmen artan bir biçimde elektronik ortamda cereyan etmeye başlamıştır. Bu durum da, işletmenin finansal nitelikli olay ve işlemlerini konu edinen muhasebe sisteminin geleneksel ortamdaki elektronik ortama taşınmasına yol açmıştır. Söz konusu ortam değişikliği, kağıda yazılı dokümanlara dayalı yürütülen geleneksel denetim tarzında da önemli değişikliklerin oluşumunu tetiklemiştir. Meydana gelen hızlı değişime paralel olarak bir yandan mesleği icra edenlerin hem kendilerini hem de geleneksel denetim uygulamalarını, bir yandan da mesleğe eleman yetiştiren kurumlarının mevcut denetim eğitim materyal ve yöntemlerini baştan ayağa yenilemesi gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı teknolojideki gelişmelere bağlı olarak değişen denetim olgusu ve denetçi profili karşısında Türk üniversitelerinde verilen denetim eğitiminin yeterliliğini Bilgi Teknolojileri boyutundan ampirik olarak tespit etmektir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe ve Denetim Eğitimi, Teknoloji, Bilgi Teknolojileri

ABSTRACT

Advancements in the technology have caused radical changes in business practices as in every part of daily life. Economic events and transactions arised from business activities alongside technological improvements have started to occur increasingly in electronic environment partially or fully. This situation has caused accounting system dealing with business' financial events and transactions to switch from traditional environment to electronic environment. Switching from traditional environment to electronic one has also triggered occurrence of significant changes in traditional paper-based auditing style. In parallel to such a swift changes taking place, both those performing the profession have to change themselves and their traditional auditing practices and those institutions preparing persons for the profession have to change auditing educational materials and methods from head to toe.

The purpose of this study is to empirically identify the sufficiency of auditing education given in Turkish universities from the IT point of view given the fact of changing auditing concept and auditor profile associated with technological improvements.

Key Words: Accounting and Auditing Education, Technology, Information Technologies.

JEL Code: M40

* Bu çalışma 27-30 Mayıs 2005 tarihleri arasında Fethiye-Muğla'da düzenlenen XXIV. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan "Üniversitelerimizde Verilen Denetim Eğitiminin Teknolojik Gelişmeler Sonucunda Değişen Denetim Olgusu ve Değişen Denetçi Profili Karşısında Durumu" isimli çalışmanın anket kapsamı genişletilerek revize edilmiş halidir.

** Dumlupınar Üniversitesi, İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Öğretim Üyesi, ahmetagca@dumlupinar.edu.tr

GİRİŞ

Teknolojideki ilerlemeler hayatın her alanında olduğu gibi işletmecilik uygulamalarında da radikal değişimlere yol açmıştır. İşletme faaliyetleri sonucu ortaya çıkan ekonomik olay ve işlemlerin tamamının veya bir kısmının elektronik ticaret, elektronik veri değişimi, elektronik fon transferi gibi bir çok teknolojik yenilik sonucunda artan bir biçimde elektronik ortamda cereyan etmesi, finansal nitelikli olay ve işlemlerin tanımlanması, kayıt/muhafaza edilmesi ve özetlenerek sunulmasıyla ilgilenen muhasebe sisteminin geleneksel, kağıda dayalı faaliyet ortamının da elektronik ortama taşınmasına yol açmıştır. Bu ortam değişikliği, kağıda yazılı dokümanlara dayalı olarak yürütülen geleneksel denetim tarzında da önemli değişikliklerin oluşumunu tetiklemiştir. Bu hızlı değişime paralel olarak denetçiler hem kendilerini hem de geleneksel denetim uygulamalarını yenilemek durumundadırlar. Öte yandan akademi dünyasında genelde muhasebe, özelde de denetim eğitiminin işletmecilik dünyasında ortaya çıkan ve büyük ölçüde teknolojiden kaynaklanan değişimi takip etmekte zorlandığı, kendisini yeterince güncelleyemediği ve mesleğe donanımlı adaylar yetiştiremediği sıklıkla vurgulanmaktadır.

Bu çalışmanın ilk bölümünde teknolojideki ilerlemelere bağlı olarak değişen muhasebe ve denetim ortamından bahsedilerek bu ortam değişikliğinin denetim olgusunda ve denetçi profilinde yol açtığı farklılaşma açıklanacaktır. Bu doğrultuda sırasıyla;

- İşletmecilik ortam ve yöntemlerindeki yaşanan değişim ve eğilimler,
- Muhasebe ortam ve yöntemlerinde yaşanan değişimler ile
- Değişen denetim ortamı, değişen denetim ol-

gusu ve denetçi profili hakkında bilgiler verilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde ülkemiz üniversitelerinde verilen “Denetim” eğitiminin geleceğin denetçilerinin yetiştirilmesine uygun olup olmadığı irdelenecektir. Bu amaçla hazırlanmış ankete verilen cevaplar doğrultusunda muhasebe ve denetim eğitimi verenlerin bilgi teknolojileri karşısında bilgi ve uzmanlık düzeylerinin tespiti, bu akademisyenlerin bilgi teknolojilerinin ilk olarak nerede öğrenilmesi gerektiği yönündeki görüşleri ve denetim ders içeriklerinin yeterliliği hakkındaki beyanları doğrultusunda üniversitelerimizde verilen denetim eğitiminin geleceğin denetçisini yetiştirmeye hazır olup olmadığı irdelenecektir. Çalışmanın son bölümünde ise genel bir değerlendirme ile öneriler yer alacaktır.

1. Geleceğin Muhasebe ve Denetim Ortamı

Geleceğin muhasebe ve denetim ortamı hakkında konuşabilmek için ilk olarak geleceğin işletmecilik ortamı hakkında yapılan öngörülerini analiz etmek gerekir. Bu nedenle önce mevcut durum değerlendirilerek çeşitli otoritelerin geleceğin işletmecilik ortamı hakkındaki görüşleri açıklanacaktır.

Bilinmeyen gelecek için öngörülerde bulunurken bilinen geçmişten ve mevcut durumdan hareket edilir, zira geçmiş, geleceğin nasıl olacağına dair ipuçları vermektedir. Bu kural, geleceğin işletmecilik ortamı hakkında yapılan öngörüler için de geçerlidir. Geleceğin işletmecilik ortamının mevcut durumdan farklı olacağı aşikardır. Bu noktada kritik soru farklılığın boyutunun ne olacağıdır. Bu sorunun cevabını bulmak için ise değişimin hızına ve kapsamına bakmak yeterlidir. Gelecek hakkında tahminde bulunan ve futurist olarak adlandırılanlar, değişimin hızının ve kapsamının giderek arttığı belirtmektedir. Bundan dolayı, öngörüler uzak gelecek için değil

çoğunlukla 20¹, nadiren ise 50² yıllı sınırlı yakın gelecek için yapılmaktadır.

Bilindiği gibi 20. Yüzyılın sonlarından itibaren elektronik teknolojisinde, özellikle Bilgi Teknolojilerindeki (buradan sonra kısaca BT olarak ifade edilecektir) gelişmeler hayatın tüm alanlarında olduğu gibi işletmecilik dünyasında da devrim niteliğinde değişimlerin tetikleyicisi olmuştur. Karar almada kritik önem taşıyan bilgileri oluşturacak verileri işleyerek karar alıcılara en kısa sürede ileten Elektronik Veri İşleme ve Elektronik Veri Değişim (Electronic Data Processing, EDP ve Electronic Data Interchange, EDI) araçları, işletme kaynak planlama (Enterprise Resource Planning, ERP) sistemleri, paranın bir yerden bir yere anında aktarılmasını sağlayan Elektronik Fon Transferi (Electronic Fund Transfer, EFT) uygulamaları, bilginin eşzamanlı olarak yeryüzündeki herkesle paylaşılabilmesi ve karşılıklı değişimini mümkün kılan İnternet teknolojisi ve burada anılmayan bir çok teknolojik yenilik, günümüzde işletme faaliyetlerinin tamamen veya kısmen elektronik ortamda gerçekleşmesine yol açmıştır. Bu yeniliklere adapte olan işletmeler birbirleri ve müşterileri ile elektronik ortamda irtibata geçebilmekte (işletmeden işletmeye ve işletmeden müşteriye elektronik ticaret), siparişlerini elektronik ortamda alıp verebilmekte, tahsilat ve ödeme işlemlerini elektronik ortamda yapabilmekte, stokların işletmeye giriş ve çıkışlarını elektronik ortamda takip edebilmekte ve hatta yayın, yazılım gibi bazı ürünleri elektronik ortamda teslim alıp, teslim edebilmektedir.

Teknolojideki anılan gelişmeler sadece işletmeleri değil, işletmeyle ilgili olan tarafları da etki-

lemiştir. Bu taraflar da teknolojinin imkanlarını kullanarak daha bilgili ve bilinçli hale gelmişler ve işletme hakkında alacakları kararlarda işletmeden daha fazla, daha zamanlı ve güvenilir bilgi talep eder olmuşlardır. Günümüzde yasa ve kural koyucuların da bu gerçeklerden hareketle yeni düzenlemelere gittiği görülmektedir. Elektronik ticarete ilişkin yasal düzenlemeler, teknolojik suçlar için verilecek cezalar, teknoloji kullanan işletmelerin sistemlerinin güvenilirliği ve bunların denetlenmesinde uygulanacak yöntem ve esaslar gibi konular günümüzde otoritelerin temel gündem maddeleri arasında yer almaktadır.

İşletmecilik dünyasının bir parçası olarak değişimden doğrudan veya dolaylı etkilenecek tüm taraflar yukarıda belirtilen kısıtlar doğrultusunda yakın geleceğin işletmecilik ortam ve yöntemleri üzerine çeşitli tahminlerde bulunarak geleceğe en iyi şekilde hazırlanmayı amaçlamaktadır. İçerisinde muhasebe meslek örgütleri, muhasebe uygulamacıları ve muhasebe akademisyenlerinin de bulunduğu bir çok kesim tarafından yapılan çok sayıda tespit ve tahminlerden bir kaçını doğrultusunda geleceğin işletmecilik ortam ve yöntemleri hakkında özet olarak şunları söylemek mümkündür;

- endüstrileşmiş ülkelerde nüfus hareketliliği, yaşlı nüfus ve kadın çalışanların işgücü içindeki oranı artacak, endüstrileşmemiş ülkelerde ise nüfus artışının kontrol edilmesi bu ülkeler için temel mesele olacaktır³,
- teknolojide, özellikle BT'ndeki gelişmeler işletmelerin ve tüketicilerin daha fazla ve daha yeni bilgilere eş zamanlı olarak ulaşabilmelerine imkan tanıyacaktır⁴,

1 Howieson, 2003: s.71.

2 Amaravadi, 2003: s.374.

3 Link, 1998: sayfa 2.

4 Aynı

- teknolojideki gelişmeler ve küreselleşmenin etkisiyle bütün işletmeler artan bir rekabetle karşı karşıya kalacaktır. Bu durum stratejik işbirliklerini arttıracak ve yaygınlaştıracaktır⁵,
- bilgi birikimi ve entelektüel varlıklar ön plana çıkacaktır. Hızlı değişim ve artan rekabet ürün ve hizmetlerde yenilikçi olma anlamına gelecek, bu da rekabetçi üstünlüğü getirecektir. Bilgiye erişim kolaylaştıkça bilgi yığılımı söz konusu olacak, bu gelişme de bilgiyi ayırma ve izlemede etkin yöntemlere olan talebi arttıracaktır⁶,
- işletmelerle ilgili çıkar çevrelerinin beklentilerinde, teknolojiye ve demografik yapıdaki değişimler bu çıkar çevrelerinin daha da bilgileneşine yol açacaktır. Daha bilgileneşmiş bu çevrelerin işletmelerin finansal ve finansal olmayan anlamda hesap verebilirliklerini arttırmaları yönündeki talepleri yoğunlaşacaktır⁷,
- “İnsan Kaynakları Yönetimi” daha da önemli hale gelecektir. İşyerine bağlılık ve kariyer geliştirme gibi çalışanlar için önemli olan konular işverenlerin değil, “altın yakalı” olarak adlandırılan bilgi birikimli çalışanların (knowledge workers) ellerinde olacaktır⁸,
- performansın finansal olmayan ölçütlerle ölçümü ön plana çıkacaktır⁹,
- ölçek ekonomisi, teknolojinin giderek kompleks hale gelmesi, otomasyon ve yük-

sek sermaye ihtiyacı bir çok sektörde Mega-İşletmelerin ortaya çıkmasına yol açacaktır¹⁰,

- işletmeler ana faaliyetleri üzerine odaklanacak, dışardan hizmet temini (outsourcing) artacaktır¹¹,
- teknoloji iş kurmayı ve iş yapmayı kolaylaştıracak, bu da bir çok küçük işletmenin ortaya çıkmasına yol açacaktır¹²,
- bir çok işletme, faaliyetlerinin önemli bir kısmını sanal olarak adlandırılan elektronik ortamda gerçekleştirecektir¹³.

Günümüzdeki mevcut durum ve yukarıda aktarılan öngörüler bir araya getirildiğinde genelde teknolojinin, özeldense iletişim ve BT'nin tıpkı bugünü şekillendirdiği gibi geleceği de şekillendireceği, yani değişimin ardındaki temel güç olacağı anlaşılmaktadır. Teknoloji sayesinde bilgiye erişimin kolaylaşmasıyla gelecekte ham bilgiye (information) sahip olan kesimlerin sayısının artacağı, ancak, ham bilgiye sahip olmanın ziyade birikimli bilgiye (knowledge) sahip olmanın daha önemli olacağı görülmektedir. Gelecek hakkında yapılan öngörülerde bir başka dikkat çekici nokta, mega işletmelerin artacağı öngörüsü ile özellikle dışardan hizmet veren (outsourcing) küçük işletmelerin artacağına öngörüsüdür. Öngörülerin tümü bir arada değerlendirildiğinde çelişki gibi görünen bu iki durumun da mümkün olabileceği anlaşılmaktadır. Çünkü gelecekte ortaya çıkacağı düşünülen gelişmeler ya çok büyük olmayı ya da çok küçük

5 Aynı

6 Aynı

7 Aynı

8 Aynı

9 Simister, Roest ve Sheldon : 1998.

10 Amaravadi, 2003: s.377

11 Howieson, 2003: s.74.

12 Aynı

13 Aynı

olmayı cazip kılmaktadır. Yukarıda bahsedilmeyen ancak, geleceği etkileyecek olan bir başka gelişme de işletmeciliğe yön veren düzenlemelerin giderek evrenselleşmesidir. Muhasebe standartları, bankacılık düzenlemeleri, kurumsal yönetim ilkeleri gibi bir çok konuda günümüzde başlayan uluslararasılaşma gelecekte evrimi tamamlayacak ve işletmecilikle ilgili düzenlemeler evrensel kabul görmüş ve yaptırımı olan düzenlemeler haline gelecektir.

1.1. Geleceğin Muhasebe Ortam ve Yöntemleri

Muhasebenin içinde yer aldığı ortamın mevcut durumundan ve geleceğin işletmecilik ortamı hakkında yapılan öngörülerden hareketle, geleceğin muhasebe ortamının nasıl olacağını tahmin etmek zor olmayacaktır. Günümüzde işletmeler tarafından gerçekleştirilen ekonomik olay ve işlemlerin artan bir biçimde elektronik ortamda cereyan etmesiyle birlikte, bu olay ve işlemlerin tanımlanması, muhafaza edilmesi ve sunulmasıyla ilgilenen muhasebe sisteminin faaliyet ortamı da zaten geleneksel, kağıda dayalı ortamdaki elektronik ortama taşınmaya başlanmıştır. Gelecekte işletme faaliyetlerinin daha yoğun biçimde elektronik ortamda cereyan edeceği gerçeği doğrultusunda, muhasebenin de bu ortama uyum sağlayacağı ve teknolojiyi yoğun biçimde kullanacağını söylemek abartı olmaz. İşlemlerin eş zamanlı gerçekleştiği bir ortamda muhasebe sisteminin de fonksiyonlarını eş zamanlı olarak yerine getirmesi kaçınılmazdır. Zira yukarıda da belirtildiği gibi gelecekte bilgiye erişim daha da kolay ve hızlı olacağından muhasebe sistemi bir yandan kendisi için gerekli veriyi daha kolay ve hızlı temin edecek, diğer yandan da bu verilerden daha hızlı bilgi üreterek ilgili taraflara aynı hızla sunacaktır.

Gelecekte işletmelerin ana faaliyetleri üzerine daha fazla yoğunlaşacağı ve dışardan hizmet temininin artacağı ve aynı zamanda birikimli bil-

ginin ön plana çıkacağı yönündeki beklentilere paralel olarak gelecekte muhasebe işlemleri ağırlıklı olarak ana faaliyeti muhasebe olan işletmeler tarafından yürütülecek, muhasebe, fonksiyonlarını işletmenin bir departmanı olarak değil işletme dışından bağımsız olarak yerine getirilecektir.

Günümüzde küreselleşmenin etkisi ile muhasebe düzenlemeleri ve uygulamalarındaki ülkeler arası farklılıkların ortadan kaldırılarak bütün ülkeler için ortak bir muhasebenin geçerli olması yönündeki çalışmalar sonuçlarını vermeye başlamıştır. Bilindiği gibi Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standards Committee, IASC) tarafından hazırlanan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (International Financial Reporting Standards, IFRS) bir çok ülke tarafından kabul görmeye başlamıştır. Uluslararası muhasebe standartlarına geçiş sürecinin çok yakın gelecekte tamamlanacağı ve bütün dünya için tek bir muhasebe sisteminin geçerli olacağı bugünden görünmektedir.

Günümüzde muhasebe bilgi kullanıcılarının giderek daha sofistike olması ve beklentilerinin artması muhasebe bilgisinin sadece zamanlı olması yönündeki baskıları değil, daha güvenilir olması yönündeki baskıları da arttırmaktadır. Bu baskılar doğrultusunda günümüzde özellikle borsalarda işlem gören işletmeler finansal durum ve performansları hakkında daha sık aralıklarla bilgi vermeye başlamış, finansal raporların bilgi kullanıcılarına daha kolay, hızlı ve düşük maliyetle ulaştırılması için teknolojinin nimetleri devreye sokulmuştur (Internet ortamında raporlama, XBML gibi yeni yazılım dillerinin geliştirilmesi v.b.). Bu baskıların gelecekte daha da artacağı geleceğin işletmecilik ortamı hakkında yapılan öngörülerde de vurgulanmıştır. Artan/artacak baskılar günümüzde sadece muhasebe sisteminin ürettiği bilgilerin doğruluk ve gü-

venilirliğini konu edinen denetim alanında da yeni oluşumları tetikleyecektir.

İşletmeyle ilgili tarafların işletmenin hesap ve rebilirliliği üzerine taleplerinin artması, işletmeden finansal nitelikli güvenilir ve zamanlı bilgilere ek olarak finansal nitelikli olmayan güvenilir ve zamanlı bilgiye olan taleplerinin de artacağı yönündeki beklentiler doğrultusunda denetimin kapsamının iyice genişleyeceği ve denetim konularının bu talepler doğrultusunda çeşitleneceği söylenebilir. Günümüzde özellikle ABD’nde yaşanan gelişmeler denetimi sadece finansal nitelikli bilgilerin güvenilirliğinin teyit edilmesi için yürütülen bir faaliyet olmaktan çıkarıp, genel anlamda işletmenin güvenilirliğinin teyit edilmesi için yürütülen bir faaliyet olma yoluna sokmuştur. Bu doğrultuda denetim, hem işletmenin finansal bilgilerinin güvenilirliği, hem genel işletme bilgi sisteminin (kullanılan BT’nin güvenilirliği dahil) güvenilirliği, hem de yönetiminin güvenilirliği (Kurumsal Yönetim İlkelerine bağlılık) konularını da kapsayacak biçimde ele alınmaya başlanmıştır. Bu durumun gelecekte denetim için yapılan geçerli tanım olacağı şu ana kadar söylenenlerle bütünlük göstermektedir.

Özetle, gelecekte bilgi kullanıcılarının profilinin ve beklentilerinin değişmesi ve işletme faaliyetlerinin yoğun bir biçimde elektronik ortamda cereyan edecek olması denetim için günümüzde zaten gerçekleşmeye başlamış olan geçiş sürecinin yakın gelecekte hem denetim konularının çeşitlenmesi hem de denetimin klasik kağıda bağlı ortamdan çıkarak elektronik ortamda, bu ortama uygun teknolojiler kullanılarak yürütülmesiyle tamamlanmış olacaktır.

1.2. Geleceğin Denetçisi

Yukarıda geleceğin işletmecilik ortamı hakkında

yapılan öngörülerde değişimin ardındaki temel gücün teknoloji, özellikle de iletişim ve BT olduğu vurgulanmıştı. Teknoloji bir yandan sınırları ortadan kaldırarak dünyayı küreselleştirmekte, bir yandan iş yapma ortam ve yöntemlerini değiştirmekte, bir yandan da insanların daha da bilgili ve bilinçli olmasına yol açmaktadır. Peki bu değişimler gelecekte nasıl bir denetçi profilini ortaya çıkaracaktır? Yani, gelecek denetçiler için ne gibi fırsatlar ve tehditleri getirecektir?

Küreselleşme sayesinde, dünyanın herhangi bir yerinde denetim hizmetine ihtiyaç duyan herkes dünyanın herhangi bir yerindeki denetçiler için potansiyel müşteri haline gelecektir. Küreselleşmenin getirdiği bu gerçek ancak denetçinin yeterli olması ile bir fırsata dönüştürülebilir. Denetim hizmeti talep eden bu müşteri grubu yukarıda da özetlendiği gibi teknolojiyi yoğun biçimde kullanan, daha fazla ham bilgiye sahip, ancak daha anlamlı, zamanlı ve güvenilir bilgi talep eden bir profil taşımaktadır. Bu müşteri grubu kendi ana faaliyetine daha fazla odaklanacağı için muhasebe ve denetim gibi faaliyetleri dışardan temin etme(outsourcing) eğiliminde olacaktır. Müşteriler bu yöndeki ihtiyaçlarını yerel ve uluslararası faaliyet gösteren, benzer bir çok hizmeti (muhasebe, denetim, hukuk hizmetleri ve danışmanlık hizmetleri gibi) bir arada veren “tek-durak işletmeler” (one-stop shops) den¹⁴ temin etmeyi tercih edecektir. O zaman, bu potansiyel müşteri grubundan, hizmet sunma ana faaliyetinde odaklanmış “tek-durak” hüviyetinde, bünyesinde bir çok disiplinden (muhasebe, denetim, hukuk, sigortacılık, hatta mühendislik, mimarlık gibi) birikimli bilgiye sahip profesyoneli barındıran veya bu profesyonelleri bir araya getirebilecek yapıda olan işletmeler istifade edebilecektir. Bu işletmeler denetim alanında finansal rapor kullanıcılarının risk algıla-

14 Howieson,2003: s.76.

malarını denetime değer katarak düşürecek, denetimi “güvence (assurance)” hizmeti anlamında genişleterek çeşitlendirecek ve bu alanlarda bir çok uzmanı ekipler halinde bir araya getirerek hizmet verecektir¹⁵.

Böyle bir bünye içerisinde yer alabilmesi için denetçinin;

- (geleceğin) genel işletmecilik uygulamaları ve yöntemleri hakkında ileri seviyede bilgili,
- özellikle belirli sektörlerde uzmanlaşmış,
- denetim konusu ile ilgili ulusal ve de özellikle uluslararası düzenlemeleri (yasalar, mevzuatlar, standartlar gibi) bilen,
- Bilgi Teknolojilerini çok iyi bilen, anlayan ve gerektiğinde kullanabilen,
- denetimde sistem yaklaşımı konusunda uzmanlaşmış¹⁶ biri olması gerekmektedir.

Yukarıda da özetlendiği gibi geleceğin denetçisinin bugüne nazaran daha fazla, ancak ham bilgiye sahip olacak potansiyel müşteri grubuna hitap edebilmesi için tıpkı bugün olduğu gibi o gün de müşterisinde olmayan birikimli bilgiye sahip olması gerekecektir. Bugün mevzuat alanındaki birikimli bilgi ön plandayken gelecekte daha çok mevzuat dışındaki alanlarda sahip olunan birikimli bilgi ön plana çıkacaktır. Gelecekte müşteriler BT’ni daha yoğun kullanacağı için, özellikle BT’nde birikimli bilgiye sahip olan denetçilerin yıldızının parlayacağı söylenebilir. Zira, gelecekte işletme faaliyetlerinin yoğun biçimde elektronik ortamda cereyan edecek olması denetim kanıtlarının da ancak elektronik ortamda toplanmasını gerektirecektir. Bu ortamı bilmeyen, bu ortamdaki araçları tanımayan, kullanamayan denetçinin gelecekte denetim icra

edebilmesi mümkün değildir. Denetçideki bilgi teknolojisi üzerine sahip olunan birikimli bilgi evrensel ölçekte hizmet verebilme ehliyeti (uluslararası geçerliliği olan sertifikalar gibi) ile desteklendiğinde ortaya küresel müşterilere hitap eden küresel denetçi profili çıkacaktır.

2. Üniversitelerimizde Verilen Denetim Eğitiminin Teknolojik Gelişmeler Sonucunda Değişen Denetim Olgusu ve Değişen Denetçi Profili Karşısında Durumu

Yukarıda geleceğin işletmecilik ortamı hakkında yapılan öngörülerde BT’nin geleceği şekillendirmede başrolü oynayacağı ve geleceğin denetçisinin de bu teknolojiler konusunda birikimli bilgiye sahip olması gerektiği vurgulanmıştı. Muhasebe ve denetim mesleğini icra edecek işgücünü yetiştiren eğitim kurumlarının gelecekte de bu misyonlarını sürdürebilmeleri teknolojiye bağlı olarak yaşanan değişime ayak uydurmaları ile mümkündür. Bu durum muhasebe ve denetimle ilgili çeşitli kişi ve kuruluşların çalışmalarında da özellikle vurgulanmaktadır. Örneğin Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) Eğitim Komitesi Eylül 2001’de yayınladığı bir taslak çalışmada BT’nin işletmecilik dünyasında kullanımının giderek yaygınlaştığını belirterek meslekle ilgili tüm tarafları bu duruma ayak uydurmaları konusunda uyarmıştır. Ancak son zamanlarda batı literatüründe muhasebe ve denetim eğitiminin işletmecilik ortamında yaşanan hızlı değişime ayak uyduramadığı, mevcut muhasebe ve denetim eğitiminin çağın gereklerinden uzaklaştığı ve zayıf düştüğü ve ciddi bir biçimde yeniden yapılandırılması gerektiği¹⁷ de sıkça vurgulanmaktadır.

Muhasebe ve denetim eğitiminin içinde bulunduğu durum ve çağın gereklerine uyma zorunlu-

15 ICAEW, 1996.

16 Howieson, 2003: s.80.

17 Albrecht ve Sack, 2000: ss.5-16.

luğu ülkemizde de çeşitli vesilelerle (özellikle Muhasebe Eğitim Sempozyumlarında) akademisyenler ve meslek mensupları tarafından gündeme taşınmıştır. Ancak mevcut ulusal literatürde ülkemizde verilen denetim eğitiminin BT boyutundan ne denli yeterli olduğu yönünde ampirik bir çalışma bulunmamaktadır. Bu gerçekten hareketle ülkemiz üniversitelerinde görev yapan denetim akademisyenleri üzerine bir anket çalışması düzenlenmiştir. Bu anket çalışmasında üç temel soruya cevap bulmak istenmiştir, bunlar;

- ülkemiz denetim akademisyenlerin BT konusunda bilgilerinin ne düzeyde olduğu,
- bilgi teknolojilere ilişkin temel bilginin kazanılmasında değişik eğitim noktalarının oynadıkları rolün akademisyenler tarafından nasıl algılandığı ve
- denetim akademisyenlerinin denetim ders içeriği ve denetim ders materyallerini BT anlamında yeterli bulup bulmadığıdır.

Elde edilen cevaplardan hareketle ülkemizde verilen denetim eğitiminin geleceğin denetçisini

yetiştirmede yeterli olup olmadığı konusu, denetim eğitiminin sadece bir ayağı olan akademisyenler açısından ve BT boyutundan değerlendirilecektir. Yani, bu çalışmanın Türkiye’de verilen denetim eğitiminin mevcut durumunu bütün yönleriyle değerlendirme gibi bir iddiası ve amacı yoktur. Bu ankette her ne kadar hedef kitle denetim dersi veren akademisyenler olsa da, anket kapsamına denetim alanında çalışan akademisyenlere ilaveten muhasebe alanında çalışan diğer akademisyenler de alınarak, her iki kitleden çıkan sonuçların kıyaslanmasının da faydalı olacağı düşünülmüştür.

Bu çalışmada, Greenstein ve McKee tarafından 2004 yılında yapılan bir araştırmada kullanılan anket baz alınmıştır. Greenstein ve McKee, bu araştırmalarında hangi BT’nin denetim mesleği ve eğitimi ile ilgili olduğuna karar vermekle işe başlamışlardır. Bu amaçla yaptıkları araştırmada literatürde, denetim mesleği ve eğitimi etkilediği/etkileyeceği iddia edilen 36 bilgi teknolojisinin adının geçtiğini tespit etmişlerdir. Bu teknolojiler ve adlarının geçtiği kaynaklar Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1 Bilgi Teknolojileri ve Tanımları

Bilgi Teknolojisi	Tanım
1-Kelime İşlemci	Yazı yazmada veya rapor düzenlemede kullanılan bilgisayar programı
2-Elektronik Veri İşlemciler	Alfa nümerik veya nümerik verilerin ihtiyaç doğrultusunda manipülasyonuna imkan veren bilgisayar programları
3-Elektronik Posta (E-Mail)	Mesajların elektronik ortamda Internet veya Intranet aracılığı ile değişimi
4-Elektronik Denetim Çalışma Kağıtları	Denetçilerin denetim kanıtlarını bulmak için düzenlediği geçici mizanlar ve diğer tabloları düzenlemelerine imkan veren yazılımlar
5-Internet Temelli Arama/ Araştırma/Bulma Araçları	Kullanıcının elektronik formatta düzenlenmiş dokümanları arama, araştırma ve bulmasına imkan tanıyan programlar
6-İmaj Düzenleme	Scanner vasıtasıyla kağıt dokümanları elektronik ortama taşınması

7-Elektronik Sunum	Kavramların iletişimde yazı, ses, görüntü gibi unsurların kullanılması ve organize edilmesini kolaylaştıran yazılımlar
8-Genelleştirilmiş Denetim Yazılımları	Denetçinin müşterisinin bilgisayarındaki dosyalara girmesine, gerekli bilgileri almasına ve gerektiğinde dosyalarda karşılaştırma yapabilmelerine imkan tanıyan yazılımlar
9-Uzman Sistemler	İlgili bilginin temininde veya karar alma modellerinin oluşturulmasında ve belli görevlerin yerine getirilmesinde insana yardımcı olan bilgisayar programları
10-İliştirilmiş Denetim Modülleri	Denetim fonksiyonun icrasını yerine getirmek için rutin bazı işlemleri kendi başına yapan uygulamaya dönük programlar
11-Gerçek /Eş Zamanlı Denetim Modülleri	
12-Veritabanı Arama/ Araştırma/Bulma Araçları	Veritabanları arasında ilişkisel yapıyı kullanarak veriye ulaşmayı/kullanmayı sağlayan programlar
13- Denetim Simülasyon Yazılımları	Gerçek durumun bazı özelliklerinin bilgisayar ortamında canlandırılmasını sağlayan bilgisayar programları
14-Akış/ Algoritma/ Veri Modelleme Araçları	Program mantığının akış şemalarını üreten yazılımlar
15-Bilgisayar Destekli Sist. Müh. Araçları	Yazılım geliştirme sürecinin önemli aşamalarını otomatik olarak gerçekleştirilmesinde ve sistem geliştirme ve geliştirilmiş sistemlerin kalitesi ve etkinliğini arttırmada kullanılan bilgisayar yazılımları
16-Kriptoloma Yazılımları	Bazı şifreleme ve şifre çözme algoritmaları kullanmak yoluyla verilerin değiştirilerek yetkisiz kişilerin şifrelenmiş veriye erişmesini ve kullanmasını engelleyen yazılımlar
17-Groupware-Denetçi Grup Çalışma Yazılımları/Programları	Denetçilerin kendi aralarında verileri gerçek zamanlı bir şekilde kategorize etmelerini, saklamalarını, bu verilere ulaşmalarını ve denetçilerin çalışma esnasında birbirleri ile iletişimlerini sağlayan yazılım/programlar
18-Paylaşımlı Client/Server Ortamı	Yerel alan ağ bağlantısında iki veya daha fazla bilgisayar arasında veri işleme fonksiyonlarının paylaşılması
19-İş Akışı Tespit/Düzenleme Teknolojileri	İşletmenin idaresini geliştirmek için verinin işin yapıldığı yerde elde edilmesini sağlayan yazılım ve donanımlar. Örneğin tarayıcı vasıtasıyla depodaki materyallerin barkodların okunarak giriş çıkışların kaydedilmesi
20-Veritabanı Dizayn, Yükleme/Çalıştırma Araçları	Veri dosyaları arasında ilişkisel yapının oluşturulması ve kullanımına izin veren yazılımlar
21-Zaman Yönetimi ve Faturalama Sistemleri	İş başında geçen zamanın tespit edilmesi, izlenmesi, ücretlendirilmesi ve raporlanmasında kullanılan yazılım ve donanımlar

22-Veri Doğrulama (Test Data)	Programlanmış bilgisayar uygulamalarının denetçi tarafından test edilmesi için gerçekleştirilen işlemler seti
23-Muhasebe Paket Programları	Finansal tabloların oluşturulması, yevmiye ve büyük defter işlemlerinin izlenmesi, mali nitelikli işlemlerin kaydedilmesinde kullanılan yazılımlar
24-Dijital İletişim Araçları	Verilerin hızlı ve kesintisiz biçimde transferinde kullanılan iletişim araçları
25-Vergi İade/Beyanname Düzenleme Yazılımları	Muhasebeci/denetçinin vergi beyannamelerini vergi otoritelerinin istediği biçimde düzenlenmesine imkan tanıyan yazılımlar
26-Network Koruma (Firewall) Yazılım/Donanım Araçları	İki bilgisayar ağı arasında erişimleri kontrol eden güvenlik yazılım ve donanımları
27-Kullanıcı Yetkilendirme/ Tanımlama Sistemleri	Sistem kullanıcısı olduğunu iddia edenleri tanımada kullanılan araçlar
28-Geleneksel Elektronik Veri Değişim Sistemleri	Verilerin veya ödemelerin bilgisayarlar arasında elektronik olarak transferini insanoğlu tarafından müdahale olmaksızın yapılmasına imkan tanıyan yazılımlar
29-Web Temelli Elektronik Veri Değişim Sistemleri	XML yazılım dili ortamında yürütülen elektronik veri değişimi
30-Kablosuz İletişim Araçları	Dijital verilerin kablosuz ortamda transferine imkan veren araçlar
31-Vekil Teknolojileri	Ana karar verici kişi adına hareket etmek için belirli seviyede yetki ve özerklik tanıyan programlanmış modüller
32-Sızma (Yetkisiz Giriş)Tespit/İzleme Tekno.	Yetkisiz hizmet taleplerini tespit eden güvenlik sistemleri
33-Dahili Network Yapılandırma Araçları	Değişik türde bir çok verinin değişimine imkan tanıyan yazılım ve donanımlar vasıtasıyla şahıslar ile veriler arasında bağlantının sağlanması
34-Harici Network Yapılandırma Araçları	Fiziksel olarak serverdan uzak olan kullanıcının servera erişimini sağlayanIntranet, Internet, Extranet araçları
35-İşletme Kaynak Planlama Sistemleri (ERP)	İşletmenin tümünü kapsayan bilgi sistemleri
36-Bil. Tekn. Uygulama Hizmeti Verenler	Belirli işletmecilik uygulamaları için donanım, yazılım sağlayan işletmeler

Kaynak: Greenstein, M. , ve McKee Thomas E. (2004). "Assurance practioners' and educators' self-perceived IT knowledge level: an empirical assessment". The International Journal of Accounting Information Systems, 5, s.217-219, adlı kaynak revize edilerek Türkçeleştirilmiştir.

Bu araştırmada, denetim dersi veren akademisyenlerin Greenstein ve McKee'nin çalışmalarında yer alan ve denetim mesleği ve eğitimini etkileyeceği iddia edilen 36 bilgi teknolojisi üzerine bilgi/uzmanlık düzeylerini ve bu teknolojilere ilişkin temel bilginin kazanılmasında değişik eğitim noktalarının oynadıkları rolün akademisyenler tarafından nasıl algılandığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçları gerçekleştirmek için düzenlenen ankette sorular üç ana başlık altında toplanarak sorulmuştur. I.Bölümde ankete katılanlardan cinsiyet, yaş, mesleki tecrübe, akademik unvan, mensup olduğu üniversite ve akademisyenin verdiği dersler gibi demografik sorulara cevap vermeleri istenmiştir. II. Bölüm'de, ankete katılanların 36 teknolojinin her biri için iki soruya cevap vermeleri istenmiştir. Bu sorulardan ilkinde ankete katılanın sorulan BT karşısında kendi bilgi/uzmanlık düzeyini yedili skala üzerinden (1 en zayıf, 7 en güçlü cevap) değerlendirmesi, diğerinde ise ankete katılımlardan ilgili BT'nde temel bilginin edinilmesi için ideal yerin neresi olduğu (üniversiteden önce, üniversitede ve üniversiteden sonra, iş başında) hakkında görüş belirtmesi istenmiştir. II-I. Bölüm'de ise ankete katılanların cevaplandırmaları için on soru sorulmuştur. Bu soruların sorulmasındaki amaç ankete cevap veren tüm akademisyenlerin BT'ne bakış açılarını ortaya çıkarmak, üniversitelerde BT'nin kullanımını on-

ların bakış açısından değerlendirmek ve denetim ders içeriğinin BT açısından yeterli olup olmadığını tespit etmektir (denetim dersi ile ilgili sorulara sadece denetim dersi veren akademisyenlerin cevap vermesi istenmiştir).

Anket için Türkiye'deki yerli ve yabancı dilde eğitim veren devlet ve vakıf üniversitelerinin İktisadi ve İdari Bilimler, Siyasal Bilgiler, İşletme, Yönetim ve benzeri Fakültelerindeki Muhasebe/Muhasebe-Finansman kürsülerinde kadrolu olarak çalışan muhasebe akademisyenlerinin tümü hedef kitle olarak seçilmiştir. Maliyet ve zaman kaygıları açısından hedef kitlenin çoğuna elektronik posta ile ulaşılmıştır. Anketin toplam kaç akademisyene ulaştığı kesin olmamakla beraber, mükerrer yollananlar hariç, yollanan anket sayısının yaklaşık 250 olduğu tahmin edilmektedir*. Ankete alınan toplam cevap sayısı 68'dür**. Anketin dönüş oranı anket yollanan akademisyenler bazında düşük olmakla beraber ($68/250 = \%27$ (yaklaşık)), üniversite çeşitliliği bakımından oldukça yüksek seviyededir ($38/67 = \%57$ (yaklaşık)).

2.1. Araştırma Sonuçları

2.1.1. Demografik Bilgiler

Ankette sorulan demografik soruların cevaplarından çıkarılan sonuç aşağıda özetlenmiştir.

* Ülkemizdeki toplam 53 devlet üniversitesinin 4'ünde anılan fakültelerin olmadığı, bir tanesinde de muhasebe öğretim üyesinin bulunmadığı, 24 vakıf üniversitesinin 5'inde de muhasebe alanında tam zamanlı ve kadrolu olarak çalışan akademisyenin bulunmadığı tespit edilmiştir.

** Bu anket ilk kez Mart 2005'de uygulanmış ve 40 akademisyen tarafından cevaplandırılmıştır. Anket Nisan 2006 da bir kez daha uygulanmış ve 28 yeni cevap alınmıştır. Zaman farkından dolayı ilk cevap veren 40 akademisyenle tekrar irtibat kurulmuş, cevaplarının zaman içerisinde değişip değişmediği teyit edilerek cevapların güncellenmesi istenmiştir.

Tablo 2. Ankete Katılan Akademisyenlere İlişkin Demografik Bilgiler

	Genel	Denetim	Diğer
Toplam Sayı	: 68	34	34
Cinsiyet			
Kadın	: 18 (% 26.5)	9 (%26.5)	9 (%26.5)
Erkek	: 50 (% 73.5)	25 (%73.5)	25 (%73.5)
Yaş			
Ortalama	: 40.85	41.24	40.47
En Düşük	: 27	27	30
En Yüksek	: 68	67	68
Standart Sapma	: 9.439	10.312	8.673
30 Yaş ve Altında	: %11.9	%20.7	% 3.3
40 Yaş ve Altında	: %57.6	%58.6	%56.7
50 Yaş ve Altında	: %84.7	%82.8	%86.7
60 Yaş ve Altında	: %94.9	%93.1	%96.7
Tecrübe			
Ortalama	: 15.75	15.28	16.19
En Düşük	: 4	4	7
En Yüksek	: 43	43	38
Standart Sapma	: 8.169	8.289	8.190
5 Yıl ve Altında	: % 1.9	% 4	--
10 Yıl ve Altında	: %25	%36	%14.8
15 Yıl ve Altında	: %61.5	%56	%66.7
20 Yıl ve Altında	: %80.8	%84	%77.8
Unvan			
Dr.	: %17.9	%15.2	%20.6
Yardımcı Doçent	: %47.8	%51.5	%44.1
Doçent	: %16.4	%15.2	%17.6
Profesör	: %17.9	%18.2	%17.6
Verilen Dersler			
Denetim			: 34 (% 50)
Diğer Muhasebe Dersleri			: 34 (% 50)
Denetim ve Muhasebe Teknolojisi İçerikli Dersler			: 9 (% 27.5)
Diğer Muhasebe Dersleri ve Muhasebe Teknolojisi İçerikli Dersler			: 8 (% 23.5)

Cevaplar incelendiğinde şu yorumlar yapılabilir:

- Anket ağırlıklı olarak erkek akademisyenlerce cevaplandırılmıştır. Bu durum akademisyenler içerisinde erkeklerin ağırlıklı olduğu veya kadınların ankete daha az ilgi gösterdiği anlamlarına gelebilir.
- Ankete cevap verenlerin geneli 50 yaş altındadır. Öyleyse, ankete ilgi gösteren akademisyenlerin büyük bir kısmının 50 yaş ve altında olduğu, 50 yaş ve üzeri akademisyenlerin ise ankete ilgi göstermediği veya akademisyenlerin ağırlıklı olarak 50 yaş altında yer aldığı söylenebilir.
- Ankette tecrübeye ilişkin soruya cevap verenlerden çıkan sonuçlara göre ortalama tec-

rübünün 15 yıl civarında olduğu anlaşılmaktadır.

- Ankete katılanlar ağırlıklı olarak Yardımcı Doçent unvanına sahiptir.
- Ankete katılan akademisyenlerden denetim dersine ve denetim dışındaki muhasebe derslerine giren akademisyenlerin oranları eşittir. Ankete cevap veren denetim akademisyenlerinin yaklaşık %27'si denetim dışındaki muhasebe derslerine giren akademisyenlerin ise yaklaşık %8'i muhasebe ile ilgili BT derslerine de vermektedir.

Ankete 38 farklı üniversiteye mensup 68 akademisyen katılmıştır. Bu üniversitelerden 7'si vakıf, geri kalanı ise Devlet üniversitesidir (Tablo 3).

Tablo 3 Ankete Cevap Verenlerin Mensup Olduğu Üniversiteler ve Verdikleri Dersler

Üniversite	Verilen Dersler			Üniversite	Verilen Dersler		
	Denetim	Diğer	Toplam		Denetim	Diğer	Toplam
A.Kocatepe	3	1	4	İstanbul Ticaret	1	0	1
Anadolu	3	3	6	İstanbul Teknik	1	0	1
Ankara	0	1	1	İstanbul	0	1	1
Gaziantep	0	1	1	Koç	1	0	1
Atılım	0	1	1	Kocaeli	0	1	1
Başkent	0	2	2	K. Sütçü İmam	2	0	2
Boğaziçi	1	0	1	Karadeniz Teknik	0	1	1
Çukurova	1	0	1	Marmara	2	1	3
Cumhuriyet	0	1	1	Muğla	1	0	1
Dokuz Eylül	1	3	4	Nigde	0	1	1
Dumlupınar	1	3	4	ODTU	0	1	1
Ege	1	3	4	Osman Gazi	1	0	1
Erciyes	2	0	2	Pamukkale	2	0	2

Fatih	0	1	1	Sakarya	0	1	1
Gazi	1	1	2	Süleyman Demirel	2	2	4
G. Osman Paşa	1	1	2	Selçuk	2	0	2
Galatasaray	1	0	1	Trakya	1	0	1
İstanbul Bilgi	0	1	1	Uludağ	1	1	2
İstanbul Kültür	1	0	1	Z. Karaelmas	0	1	1
				Toplam	34	34	68

2.1.2. Akademisyenlerin BT'ndeki Bilgi/Uzmanlık Düzeyleri

Ankete katılan akademisyenlerin 36 bilgi teknolojisinin her biri için kendi bilgi düzeylerini yedili skala üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Verilen cevapların aritmetik ortalamaları doğrultusunda yapılan karşılaştırmalı sıralama (en bilgili oldukları BT'nden en az bilgili oldukları BT'ne doğru) tablosu aşağıda sunulmuştur (Tablo 4). Bu tabloda BT'ler Tablo 1'deki sıraya göre kodlandırılmıştır. Tablodan denetim dersi veren akademisyenlerin en bilgili oldukları BT'nin başında ofis programlarının geldiği, bunları muhasebe paket programlarının takip ettiği anlaşılmaktadır. Bu grubun denetim alanındaki BT üzerine bilgilerinin genel olarak muhasebecilikle ilgili BT'ne nazaran daha düşük olduğu görülmektedir. 36 teknolojiye en iyi skor ($36 \cdot 7 = 252$) üzerinden yapılan değerlemeye göre denetim alanında ders veren akademisyenlerin 116.15 puan ile 36 teknoloji hakkındaki genel bilgi düzeylerinin ortalama olarak %46 olduğu görülmektedir ($116.15 / 252 = \%46$).

Denetim dışındaki muhasebe dersleri veren akademisyenlerin cevaplarına bakıldığında ise bilgi düzeyinin en yüksek olduğu BT'nin yine aynı şekilde ofis programları olduğu, bunu muhasebe paket programlarının takip ettiği görülmektedir. Bu grubun muhasebecilikle ilgili BT hakkındaki bilgi seviyelerinin denetimle ilgili teknolojilere oranla oldukça üst seviyede olduğu, bu grup akademisyenlerinin muhasebenin bir diğer çalışma alanı olan denetim teknolojileri konusunda bilgilerin ise dikkat çekici bir düzeyde düşük olduğu anlaşılmaktadır. 36 teknolojiye en iyi skor ($36 \cdot 7 = 252$) üzerinden yapılan değerlemeye göre ise denetim ve BT dışında diğer muhasebe dersi veren akademisyenlerin 91 puan ile 36 teknoloji hakkındaki genel bilgi düzeylerinin ortalama olarak %36 olduğu görülmektedir ($91 / 252 = \%36$). Bu bilgi diğer grupla karşılaştırıldığında denetim dersine giren akademisyenlerin 36 teknoloji hakkındaki genel bilgi düzeyinin daha iyi olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Tablo 4 Akademisyenlerinin BT Karşısında Bilgi/Uzmanlık Düzeyleri

Sıra	Genel			Denetim			Diğer		
	BT	Ort.	St.Sap.	BT	Ort.	St.Sap.	BT	Ort.	St.Sap.
1	3	5,58	1,22	3	5,55	1,33	3	5,61	1,12
2	7	5,38	1,3	7	5,55	1,28	5	5,3	1,28
3	5	5,34	1,29	5	5,39	1,32	1	5,2	1,34
4	1	5,29	1,33	1	5,38	1,34	7	5,2	1,32
5	23	4,72	1,61	23	5,11	1,49	2	4,6	1,29
6	2	4,58	1,31	2	4,55	1,35	23	4,32	1,66
7	12	3,97	1,77	25	4,14	1,97	12	3,85	1,82
8	25	3,67	1,89	12	4,08	1,72	6	3,29	1,56
9	6	3,35	1,63	4	3,73	1,83	25	3,2	1,71
10	4	3,19	1,81	8	3,52	1,74	35	2,76	1,67
11	35	3	1,82	6	3,41	1,72	4	2,64	1,64
12	30	2,92	1,79	35	3,23	1,95	30	2,64	1,66
13	8	2,76	1,73	30	3,2	1,9	21	2,33	1,49
14	21	2,71	1,72	9	3,17	1,69	9	2,15	1,25
15	9	2,67	1,57	21	3,08	1,86	26	2,08	1,31
16	26	2,49	1,62	26	2,9	1,82	33	2,06	1,47
17	24	2,46	1,64	24	2,88	1,77	24	2,03	1,4
18	22	2,4	1,8	11	2,85	1,57	8	2	1,37
19	33	2,39	1,69	22	2,81	1,91	22	2	1,62
20	29	2,33	1,67	13	2,78	1,81	29	2	1,43
21	19	2,3	1,68	10	2,76	1,67	14	1,91	1,35
22	14	2,29	1,62	19	2,73	1,84	19	1,88	1,4
23	11	2,26	1,39	33	2,7	1,83	28	1,88	1,22
24	10	2,23	1,43	14	2,69	1,79	34	1,82	1,42
25	28	2,23	1,67	29	2,67	1,83	36	1,7	1,21
26	34	2,16	1,57	28	2,58	1,72	10	1,69	0,88
27	13	2,13	1,51	17	2,55	1,74	11	1,67	0,87
28	36	2,11	1,56	36	2,52	1,77	27	1,67	1,06

29	20	2	1,41	34	2,5	1,67	20	1,64	1,17
30	17	1,94	1,47	20	2,36	1,55	15	1,52	0,82
31	15	1,92	1,31	15	2,32	1,59	18	1,52	1,05
32	18	1,92	1,41	18	2,32	1,62	13	1,5	0,74
33	27	1,92	1,27	27	2,18	1,42	31	1,47	0,99
34	32	1,71	1,12	32	2,05	1,36	32	1,36	0,65
35	31	1,69	1,17	16	2	1,51	17	1,32	0,76
36	16	1,61	1,21	31	1,91	1,31	16	1,23	0,6
	Toplam	103,62			116,15			91,04	

2.1.3. BT'ne İlişkin Temel Bilginin Öğrenilmesinde İdeal Eğitim Noktası

Çalışmanın ilk bölümünde ankete katılanlara 36 bilgi teknolojisi hakkında kendi bilgi düzeylerini tanımlamaları istenirken ayrıca her bir teknoloji için ilk öğrenme noktasının neresi olduğu yönünde görüşleri sorulmuştur. Alınan cevaplar Tablo 5'de özetlenmiştir.

Tablo 5 Akademisyenlerin BT'nin İlk Öğrenme Noktası Hakkındaki Görüşleri

		Denetimciler				Diğerleri					
		Geçerli Cevap	a (%)	b (%)	c (%)	d (%)	Geçerli Cevap	a (%)	b (%)	c (%)	d (%)
1	Yazı Yazma Programları	33	0	75,8	24,2	0	34	0	67,6	32,4	0
2	Veri İşleme/Hesaplama Programları	33	3	57,6	39,4	0	34	0	41,2	55,9	2,9
3	Elektronik Posta (E-Mail)	33	3	87,9	9,1	0	34	0	79,4	17,6	2,9
4	Elektronik Denetim Çalışma Kağıtları	33	6,1	0	78,8	15,2	33	15,2	12,1	42,4	30,3
5	İnt. Temelli Arama/Araştırma/ Bulma Araçları	34	0	61,8	38,2	0	34	0	47,1	52,9	0
6	İmaj Düzenleme Araçları	34	11,8	29,4	50	8,8	33	9,1	39,4	42,4	9,1
7	Elektronik Sunum Araçları	34	5,9	26,5	67,6	0	33	0	39,4	54,5	6,1
8	Genelleştirilmiş Denetim Yazılımları	33	6,1	0	57,6	36,4	33	15,2	6,1	39,4	39,4
9	Uzman Sistemler	34	2,9	2,9	64,7	29,4	31	22,6	3,2	51,6	22,6
10	İliştirilmiş Denetim Modülleri/Programları	34	11,8	0	44,1	44,1	32	31,3	0	31,3	37,5
11	Gerçek Zam./Eşzam. Denetim Mod./ Prog.	34	8,8	0	41,2	50	33	33,3	3	27,3	36,4
12	Veritabanı Arama/Araştırma/Bulma Araçları	33	12,1	12,1	69,7	6,1	33	3	9,1	78,8	9,1
13	Denetim Simülasyon Yazılımları	34	8,8	2,9	52,9	35,3	33	27,3	3	45,5	24,2
14	Akış/Algoritma/Veri Modelleme Yazılım/ Program.	34	11,8	5,9	61,8	20,6	33	27,3	6,1	48,5	18,2

15	Bilg. Destekli Sis. Mühendisliği Yazılım/ Program	34	14,7	0	55,9	29,4	33	30,3	6,1	39,4	24,2
16	Kriptoloma Yazılımları/Programları	34	29,4	0	44,1	26,5	33	51,5	0	27,3	21,2
17	Groupware-Denetçi Grup Çalışma Yaz./Programları	34	14,7	0	41,2	44,1	33	39,4	0	27,3	33,3
18	Paylaşımlı Client/Server Ortamı	34	14,7	2,9	44,1	38,2	33	48,5	0	33,3	18,2
19	İş Akışı Tespit/Düzenleme Teknolojileri	34	20,6	0	55,9	23,5	33	39,4	3	30,3	27,3
20	Veritabanı Dizayn, Yükleme/Çalıştırma Araçları	34	23,5	2,9	52,9	20,6	33	39,4	3	36,4	21,2
21	Zaman Yönetimi ve Faturalama Sistemleri	34	8,8	2,9	67,6	20,6	33	24,2	6,1	33,3	36,4
22	Veri Doğrulama (Test) Araçları	32	18,8	3,1	59,4	18,8	33	30,3	6,1	45,5	18,2
23	Muhasebe Paket Programları	34	2,9	5,9	79,4	14,7	33	0	12,1	60,6	27,3
24	Dijital İletişim Araçları	34	26,5	2,9	44,1	26,5	31	45,2	6,5	29	19,4
25	Vergi İade/Beyanname Düz. Yazılımları/ Prog.	33	6,1	9,1	39,4	45,5	33	15,2	12,1	27,3	45,5
26	Network Koruma (Firewall) Yaz./Donanım Araçları	33	12,1	15,2	39,4	33,3	33	33,3	21,2	27,3	18,2
27	Kullanıcı Yetkilendirme/Tanımlama Sistemleri	34	26,5	2,9	38,2	32,4	31	41,9	6,5	29	22,6
28	Geleneksel Elektronik Veri Değişim Sistemleri	34	17,6	11,8	50	20,6	33	42,4	3	27,3	27,3
29	Web Temelli Elektronik Veri Değişim Sistemleri	34	17,6	5,9	55,9	20,6	33	27,3	15,2	33,3	24,2
30	Kablosuz İletişim Araçları	34	14,7	35,3	38,2	11,8	32	18,8	40,6	28,1	12,5
31	Vekil Teknolojileri	34	35,3	0	41,2	23,5	33	54,5	3	18,2	24,2
32	Sızma (Yetkisiz Giriş Teşebbüsü)Tes. ve İzleme Tek.	34	29,4	8,8	26,5	35,3	33	48,5	15,2	15,2	21,2
33	Dahili Network Yapılandırma Sistemleri/ Araçları	34	17,6	5,9	50	26,5	33	30,3	18,2	36,4	15,2
34	Harici Network Yapılandırma Sistemleri/ Araçları	34	20,6	8,8	47,1	23,5	33	42,4	9,1	33,3	15,2
35	İşletme Kaynak Planlama Sistemleri	34	11,8	5,9	73,5	8,8	33	12,1	0	51,5	36,4
36	BTni Uygulama Hizmeti Verenler	34	23,5	8,8	50	17,6	33	39,4	3	30,3	27,3

a= Hiç Fikrim Yok b=Üniversiteden Önce c=Üniversitede d=Üniversite Sonrası İş Başında

Ankete katılan ve denetim alanında ders veren akademisyenler ağırlıklı olarak bu 36 teknolojinin 31'inin mesleğe başlanılmadan önce, beşinin ise meslekte öğrenilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu 36 teknolojiden 9'una akademisyenlerden %20 ve üzerinde bir oranda "Hiç Fikrim Yok" cevabı verdiği gözlemlenmiştir. Denetim dışında diğer muhasebe derslerini veren akade-

misyenlerin bu soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde 23 teknolojiye ilişkin olarak %20 ve üzerinde oranda "Hiç Fikrim Yok" seçeneğinin işaretlendiği görülmektedir. Bu durum, yukarıda bu gruptaki akademisyenlerin söz konusu 36 bilgi teknolojisi hakkında düşük seviyede bilgiye sahip olduğu sonucu ile tutarlıdır. Bu grup, 8, 10, 11, 17, 21 ile 25 nolu BT'lerin meslekte öğ-

renilmesi yönünde görüş bildirmiştir. Sayılanlar dışında kalan 15 bilgi teknolojisinin ise üniversitede öğrenilmesi gerektiği yönünde sonuçlar alınmıştır.

2.1.4. Akademisyenlerin BT'ne Yaklaşımı ve Denetim Ders İçeriğinin BT Boyutundan Yeterliliği

Akademisyenlere uygulanan anketin III. Bölüm'ünde on soru sorulmuştur. Burada amaç ankete cevap veren akademisyenlerin BT'ne bakış açılarını ortaya çıkarmak, üniversitelerde BT'nin kullanımını onların bakış açısından değerlendirmek ve denetim ders içeriğinin BT açısından yeterli olup olmadığını tespit etmektir (denetim dersi ile ilgili sorulara sadece denetim dersi verenlerin cevap vermesi istenmiştir).

2.1.4.1 Akademisyenlerin Daha Fazla Bilgi Sahibi Olmak İstedikleri BT'leri

Denetim dersi veren akademisyenlere ankette sorulan 36 bilgi teknolojisinden hangi üçü hakkında daha fazla bilgiye sahip olmak istedikleri sorulduğunda akademisyenlerin seçimlerinde farklı teknolojileri belirttiği, belirgin bir yığılmanın olmadığı görülmektedir. Denetim dersi veren akademisyenler; **I. sırada** en çok İşletme Kaynak Planlama Sistemleri (ERP) (%17.9), Genelleştirilmiş Denetim Yazılımları (%14.3) ile Uzman Sistemlere (%10.7) ilişkin teknolojiler hakkında; **II. sırada** en çok Uzman Sistemlere (%14.3), Groupware-Denetçi Grup Çalışma Yazılımları (10.7), Vergi İade/Beyanname Düzenleme Yazılımlarını (%10.7), Geleneksel Elektronik Veri Değişim Sistemleri (%10.7) hakkında; **III. sırada** ise en çok İşletme Kaynak Planlama Sistemleri (%18.5), Gerçek/Eş Zamanlı Denetim Modülleri (%14.8), Denetim Simülasyon Yazılımları (%14.8), hakkında daha fazla bilgi edinmek istediklerini belirtmişlerdir. I., II, ve III. sıra tercihler bir arada ele alındığında sırasıyla İşletme Kaynak Planlama Sistemleri, Uzman Sistemler, Genelleştirilmiş Denetim

Yazılımları, Gerçek Zamanlı Denetim Programları ve Denetim Simülasyon Yazılımları adları en çok geçen BT olarak ön plana çıkmıştır. Denetim alanında ders veren akademisyenlerin denetimle ilgili BT hakkında daha fazla bilgi edinmek istediği, ancak bu yönde görüş belirtenlerin sayısının çok da fazla olmadığı görülmektedir.

Denetim dersleri dışındaki muhasebe derslerini veren akademisyenlerde ise; **I. sırada** en çok Veri İşleme Hesaplama Programları (%20.8), Genelleştirilmiş Denetim Yazılımları (%8.3), Zaman Yönetimi ve Faturalandırma Sistemleri (%8.3), Muhasebe Paket Programları (%8.3), Web Temelli Elektronik Veri Değişim Sistemleri (%8.3), ve İşletme Kaynak Planlama Sistemlerini (%8.3); **II. sırada** Uzman Sistemlere (%14.3), Muhasebe Paket Programları (%14.3) ile İşletme Kaynak Planlama Sistemlerini (%14.3); **III. sırada** ise İşletme Kaynak Planlama Sistemleri (%23.8), İliştirilmiş Denetim Modülleri (%19) ile Veri Tabanı Dizayn, Yükleme/Çalıştırma Araçlarını en çok işaretlemiştir. Bu tercihlerin tümü bir arada ele alındığında bu grubun özellikle İşletme Kaynak planlama Sistemleri hakkında daha fazla bilgi edinmek istediği görülmektedir.

2.1.4.2. Bilgi Teknolojilerinin Eğitiminde Teorik Anlatımın ve Uygulamaların Oranı

Akademisyenlerin "Üniversitelerde bilgi teknolojilerinin öğretiminde teori ve pratiğin ideal oranları ne olmalıdır?" sorusuna verdikleri cevaplar genel olarak incelendiğinde BT eğitiminde uygulamanın ağırlıklı (%54.03) olması gerektiği yönünde görüş belirtilmiştir.

2.1.4.3. Üniversitelerde Verilen BT Eğitiminin Yeterliliği

"Üniversiteniz, Fakülteniz ve Bölümünüz müfredatında BT öğretiminde kapsamını yeterli buluyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplar aşağıdadır:

	<u>Genel</u>	<u>Denetim</u>	<u>Diğer</u>
1-Kesinlikle yetersiz	: % 9.4	% 9.1	% 9.7
2-Çok yetersiz	: % 0	% 0	% 0
3-Yetersiz	: % 31.3	% 24.2	% 38.7
4-Orta düzeyde yeterli	: % 40.6	% 48.5	% 32.3
5-Yeterli	: % 14.1	% 9.1	% 19.4
6-Çok yeterli	: % 3.1	% 6.1	% 0
7-Kesinlikle yeterli	: % 1.6	% 3	% 0
Ortalama (7 üzerinden)	: 3.66	3.79	3.52

Cevaplar incelendiğinde denetim alanında ders veren akademisyenlerin görüşlerinin diğer muhasebe dersi veren akademisyenlere oranla daha olumluya dönük olduğu söylenebilir. Ancak iki grup arasında cevapların yadsınamayacak derecede farklılaşması ilginçtir.

2.1.4.4. Akademisyenlerin BT Hakkındaki Yeterlilikleri Hakkındaki Görüşleri

Akademisyenlere “Genel olarak BT konusunda kendi bilgilerinizi yeterli buluyor musunuz?” sorusu sorularak kendilerini değerlendirmeleri istenmiştir.

	<u>Genel</u>	<u>Denetim</u>	<u>Diğer</u>
1-Kesinlikle yetersiz	: % 9.4	% 9.4	% 9.4
2-Çok yetersiz	: % 3.1	% 6.3	% 0
3-Yetersiz	: % 21.9	% 12.5	% 31.3
4-Orta düzeyde yeterli	: % 35.9	% 37.5	% 34.4
5-Yeterli	: % 25	% 28.1	% 21.9
6-Çok yeterli	: % 1.6	% 3.1	% 0
7-Kesinlikle yeterli	: % 3.1	% 3.1	% 3.1
Ortalama (7 üzerinden)	: 3.81	3.91	3.72

Bu soruya cevap verenlerde olumsuz görüş beyan edenlerin sayısının diğer muhasebe dersleri özelinde daha yüksek olduğu, denetim dersi veren akademisyenler içerisinde olumsuz görüş beyan edenlerin oranının daha az olduğu görülmektedir. Ortalamalardan hareket edildiğinde de cevapların olumlu ağırlıklı olduğu, ancak buna rağmen çok düşük oranda akademisyenin “Çok Yeterli” ve “Kesinlikle Yeterli” seçeneklerini işaretlediği anlaşılmaktadır. Buradaki cevaplarla çalışmanın “2.1.2. Akademisyenlerin BT’ndeki Bilgi/Uzmanlık Düzeyleri” bölümündeki cevaplar bir arada ele alındığında akademisyenlerin kendilerini değerlendirirken pek de objektif olmadıkları sonucuna varılabilir.

2.1.4.5. Denetim Dersi Veren Akademisyenlerin Denetim Ders İçeriğinin BT Açısından Yeterliliği Üzerine Yorumları

Anketin üçüncü bölümünde yer alan e, f, g ve h başlıklı soruların denetim akademisyenleri tarafından cevaplandırılması istenmiştir.

- e- Denetim dersinin anlatımında işletmelerde günümüzde kullanılan BT’nden yeterince bahsediyor musunuz?
- f- Kullandığınız Denetim dersi kitabında işletmelerde kullanılan BT hakkında yeterli kadar bilgi var mı?
- g- Denetim dersi içeriğinde (ders anlatımında) denetçilerin denetimde kullandığı BT ve yöntemleri hakkında yeterince bilgi verdiğiniz inaniyor musunuz?
- h- Kullandığınız Denetim dersi kitabında denetçilerin denetimde kullandığı BT ve yöntemleri hakkında yeterli bilginin yer aldığına inaniyor musunuz?”

Bu sorularla denetim dersi içeriğinin ve denetim dersi kitaplarının BT anlamında yeterli olup olmadığını bizzat dersi veren akademisyenlerce değerlendirilmesi istenmiştir. Bu doğrultuda denetim dersi veren akademisyenlerin cevaplarından çıkan sonuç aşağıda özetlenmiştir.

	Soru e	Soru f	Soru g	Soru h
1-Kesinlikle yetersiz	: % 9.7	% 19.4	% 12.9	% 25.8
2-Çok yetersiz	: % 9.7	% 16.1	% 9.7	% 12.9
3-Yetersiz	: % 22.6	% 22.6	% 29	% 29.0
4-Orta düzeyde yeterli	: % 38.7	% 29	% 38.7	% 16.1
5-Yeterli	: % 12.9	% 3.2	% 6.5	% 12.9
6-Çok yeterli	: % 3.2	% 6.5	% 0	% 0
7-Kesinlikle yeterli	: % 3.2	% 3.2	% 3.2	% 3.2
Ortalama (7 üzerinden)	: 3.58	3.13	3.29	2.90

Denetim dersi veren akademisyenlerden ders anlatımında işletmelerde kullanılan BT hakkında yeterince bilgi verdiklerini beyan edenler çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu durum çıkan ortalamadan ve Orta Düzeyde Yeterli, Yeterli, Çok Yeterli ve Kesinlikle Yeterli seçeneklerinin işaretleme yüzdelerinden net olarak görünmektedir (Toplam %58). Soru, Denetim dersi içeriğinde denetçilerin denetimde kullandığı BT'nden yeterince bahsetmek olduğunda ise olumsuz görüş beyan eden cevapların (Kesinlikle Yetersiz, Çok Yetersiz, Yetersiz) daha fazla olduğu hem yüzde olarak hem de ortalama olarak görülmektedir (Toplam % 51.6 ve Ortalama 3.29).

Akademisyenlere kullandıkları ders kitabının içeriğinde işletmelerde kullanılan ve denetçilerin denetimde kullandıkları BT'ne ilişkin yeterli bilgi olup olmadığı sorulduğunda ise cevapların ağırlıklı olarak olumsuz görüş anlamına ge-

len seçeneklerde (Kesinlikle Yetersiz, Çok Yetersiz, Yetersiz) yoğunlaştığı ve ortalamanın da bu doğrultuda olduğu görülmektedir (sırasıyla olumsuz cevaplar toplamı %58.1, ortalama 3.13 ve %65.7 ve ortalama 2.90).

2.1.4.6. Akademisyenlerin BT Açısından Diğer Akademisyenler ve Denetim Mesleğini İcra Edenler Hakkındaki Görüşleri

Anketin son iki sorusu akademisyenlerin birbirlerini ve denetim mesleğini icra edenleri değerlendirmeleri için sorulmuştur:

i-Sizce denetim dersi veren meslektaşlarımızın (akademisyenlerin) genel olarak BTni kullanımı ve derslerde bu konulara verdiği önemin düzeyleri nedir?

j-Sizce denetim mesleğini icra edenlerin (denetçi şahıs veya denetim firmaları) genel olarak BTni kullanım düzeyleri nedir?

	Soru i (Denetim)	Soru i (Diğer)	Soru j(Denetim)	Soru j (Diğer)
1-Kesinlikle yetersiz	: % 3	% 8	% 3.2	% 4.5
2-Çok yetersiz	: % 27.3	% 8	% 6.5	% 4.5
3-Yetersiz	: % 39.4	% 36	% 35.5	% 40.9
4-Orta düzeyde yeterli	: % 24.2	% 32	% 25.8	% 40.9
5-Yeterli	: % 6.1	% 16	% 22.6	% 9.1
6-Çok yeterli	: % 0	% 0	% 6.5	% 0
7-Kesinlikle yeterli	: % 0	% 0	% 0	% 0
Ortalama (7 üzerinden)	: 3.3	3.4	3.77	3.45

Denetim dersi veren akademisyenlerin aynı dersi veren akademisyenleri değerlendirmeleri için sorulan soruya verdikleri cevaplarda genel olarak meslektaşlarının BT kullanımlarını ve bu konulara derste verdikleri önemi yetersiz bulmuşlardır. Bu sonuçlar akademisyenlerin mesleği icra edenlerin BT kullanım düzeylerini meslektaşlarına nazaran daha yüksek seviyede gösteren cevaplarıyla bir arada ele alınınca oldukça ilginç ve dikkat çekici bir durum ortaya çıkmaktadır. Aynı sorulara cevap veren denetim alanı dışındaki muhasebe akademisyenleri denetim dersi veren meslektaşlarını ve meslek mensuplarını birbirine çok yakın değerlendirme sonuçları ile “Yetersiz/Orta Düzeyde Yeterli” olarak nitelendirmişlerdir.

2.1.5. Korelasyonlar

Demografik bilgiler ve 36 bilgi teknolojisi arasında korelasyon (Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır) ilişkileri incelendiğinde (Tablo 6) ankete cevap veren denetim akademisyenleri için **%10 anlamlılık düzeyinde** (A.D. olarak ifade edilmiştir) 1, 3, 5, 7, 24, 26, 28, 29, 30 ve 30 nolu BT’ler ile Yaş arasında ters yönlü bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Denetim dışındaki muhasebe derslerine girenlerde yaş ile BT arasında ilişki araştırıldığında sadece 2,7 ve 14 nolu BT’ler ile yaş arasında ters yönlü korelasyon olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6 Yaş , Tecrübe ve BT Korelasyonu

Sıra	Bilgi Teknolojisi	Yaş ve BT				Tecrübe ve BT			
		Denetimciler		Diğer		Denetimciler		Diğer	
		Pearson K.K.	A.D.	Pearson K.K.	A.D.	Pearson K.K.	A.D.	Pearson K.K.	A.D.
1	Yazı Yazma Programları	-0,341	0,07						
2	Veri İşleme/Hesaplama Programları			-0,314	0,097			-0,387	0,051
3	Elektronik Posta	-0,377	0,044						
5	İnternet Temelli Arama/Araştırma/Bulma Araçları	-0,358	0,061						
7	Elektronik Sunum Araçları	-0,396	0,034	-0,396	0,034			-0,669	0
14	Akış/Algoritma/Veri Modelleme Yazılım Araçları			-0,339	0,067			-0,353	0,071
16	Kriptolama Yazılımları					-0,357	0,08		
24	Dijital İletişim Araçları	-0,368	0,05			-0,374	0,066		
26	Network Koruma Yazılım/Donanım Araçları	-0,407	0,031			-0,395	0,056		
28	Geleneksel Elektronik Veri Değişim Sistemleri	-0,333	0,077			-0,395	0,051		
29	Web Temelli Elektronik Veri Değişim Sistemleri	-0,399	0,032			-0,422	0,036		
30	Kablosuz İletişim Araçları	-0,327	0,083						
33	Dahili Network Yapılandırma Sistemleri/ Araçları	-0,334	0,077						
35	İşletme Kaynak Planlama Sistemleri							-0,334	0,089

Korelasyon ilişkisi tecrübe ve BT üzerinde kurulduğunda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Denetim dersi akademisyenlerinin tecrübeleri arttıkça 16, 24, 26, 28, ve 29 nolu BT'ler üzerine olan bilgi seviyesinin düştüğü görülmektedir. Denetim dersi dışında diğer muhasebe dersi veren akademisyenlerde ise tecrübe ile BT arasındaki korelasyon neredeyse yaş ile kurulan korelasyonla aynıdır: 2,7,14 ve 35 nolu BT üzerine bilgi seviyesi tecrübe ile ters yönlü ilişkiye sahiptir.

Cinsiyet, Unvan ve Bilgi Teknolojisi Dersleri veriyor olmanın BT'ndeki bilgi düzeyini nasıl etkilediği incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşılamamıştır.

Bilgi Teknolojilerini **elektronik ticarete kullanılan teknolojiler ve ileri düzey teknolojiler** (16, 18, 19, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35 ve 36 nolu BT), **büro (ofis) BT'leri** (1,2, 3, 5, 6, ve 7 nolu BT), **denetim BT'leri** (4, 8, 10, 11, 13 ve 17 nolu BT), **veri tabanları ile ilgili BT'leri** (12 ve 20) ve **muhasebecilikte kullanılan BT'leri** (21,23 ve 25 nolu BT) şeklinde bir ayrıma¹⁸ tabi tuttuğumuzda ankete cevap veren akademisyenlerin genellikle elektronik ticarete kullanılan BT'ler ve ileri düzey BT'ler olan ilgilerinin yaş ile ters orantılı olduğu görünmektedir, ki bu da makul karşılanacak bir sonuçtur. Korelasyon ilişkileri üzerine özet olarak bir yorum yapmak gerekirse, akademisyenlerin yaş ortalamaları arttıkça özellikle elektronik ticarete kullanılan BT ve ileri düzey BT'ndeki bilgi düzeyleri azalmaktadır.

3. Sonuç ve Öneriler

Günümüzde teknolojik gelişmeler neticesinde hayatın her alanında hızlı bir değişim süreci yaşanmaktadır. Değişimin hızından dolayı gelecek hakkında yapılan öngörüler en fazla yirmi yıl

ilerisine dönük olmaktadır. Geleceğin işletmecilik ve muhasebecilik ortamı için yapılan öngörülerde BT'nin tıpkı bugünü şekillendirdiği gibi geleceği de şekillendireceği özellikle vurgulanmaktadır. Hal böyle iken muhasebe ve denetim mesleğini icra edenler için gelecekte BT hakkında birikimli bilgiye sahip olmak hayati önem kazanmıştır. BT'nin gelecek için taşıdığı önem geleceğin denetçilerini yetiştirecek eğitim kurumlarında verilen denetim dersini verenlerin ve denetim ders içeriğinin bu duruma hazır olup olmadığının sorgulanmasını gerektirmektedir. Bu doğrultuda muhasebe ve denetim akademisyenlerinin BT'ndeki bilgi seviyelerini ve onların bakış açısından ders içeriklerinin ve ders materyallerinin yeterliliğini değerlendirmek amacıyla bir anket çalışması düzenlenmiştir. Bu anket çalışması ile bilinen ancak ampirik olarak ortaya konulmamış gerçekler somut bir şekilde tespit edilmiştir. Anket çalışmasından başlıca ;

- yaş ile yeni BT'ne ilgi ve bu teknolojilerdeki bilgi düzeyi arasında ters yönlü bir ilişki olduğu, yaşça daha genç akademisyenlerin BT'ne daha fazla ilgi gösterdiği ve bu teknolojiler hakkındaki bilgi düzeylerinin nispeten daha fazla olduğu,
- denetim akademisyenleri ve bu alan dışındaki diğer muhasebe akademisyenlerinin genelde meslekleri ile ilgili teknolojilerindeki gelişmeleri çok yakından izlemediği, günlük hayatta daha popüler olan BT ile (e-mail, yazı yazma programları, İnternet temelli arama/bulma araçları) daha ilgili oldukları,
- akademisyenlerin BT'nin çoğu için temel bilginin mesleğe başlamadan üniversitede öğrenilmesi gerektiğini savundukları,
- akademisyenlerin denetim dersinde kullandıkları materyalleri (kitaplar) işletmelerin ve

18 Greenstein, ve McKee. 2004: s.217-219.

denetimcilerin kullandıkları BT hakkında gerekli/yeterli bilgiyi vermedikleri için yetersiz buldukları sonuçları çıkmıştır.

Araştırmada ortaya çıkan en çarpıcı sonuç denetim eğitiminin önemli bir unsuru olan ders materyallerinin gelecekte BT'ni yoğun biçimde kullanmak zorunda kalacak müstakbel denetçilerin eğitimlerinde yetersiz kaldığı/kalacağı ve bu anlamda ciddi şekilde revize edilmeleri gerektiğidir. Bu durum için, eğitimde büyük önem taşıyan ders kitaplarının özellikle BT konusunda ihtisas sahibi kişileri ve mesleği bizzat icra edenleri de içerecek şekilde çok yazarlı olarak hazırlanması önerilebilir. Böylece farklı görüş açılarından ideal bir materyale ulaşılabilir.

Araştırmadan çıkan bir başka çarpıcı sonuç akademisyenlerin özellikle kendi çalışma alanlarını ilgilendiren BT konusunda çok fazla bilgiye sahip olmadıklarıdır. Bu durumun gerisinde bir çok faktör yatıyor olabilir, bu faktörlerin neler olduğu ayrı bir çalışma konusudur. Bu ve benzeri konuda yapılacak çalışmalar sorunu bütün boyutları ile ortaya koyduğunda daha net çözümler üretilebilir.

Kanımızca muhasebe ve bağlantılı derslerin (denetim gibi) çağın gereklerine uygun şekilde verilebilmesi için çözümler üretecek ve yaptırımı olacak bir organizasyona ihtiyaç duyulmaktadır. Bu organizasyon mevcut organizasyonların bünyesinde kurulabileceği gibi (SPK, YÖK, TÜRMOB gibi), bağımsız bir yapıda da olabilir. Bu organizasyonun temel görevleri eğitimcilerin eğitimini sağlamak, materyallerin yeterliliğini denetlemek ve üniversitelerde ilgili bölümlerin müfredatının ana unsurlarını belirlemek olmalıdır. Organizasyonda tam zamanlı ve yarı zamanlı çalışacak akademisyenler ve profesyoneller cazip bir ücretle istihdam edilmelidir. Meslek mensupları için sürekli eğitim şartı konulduğu gibi, işi eğitim olan ve gelişmeleri takip etmek zorunda olan muhasebe akademisyenleri için de bu şart konulabilir. Çoğu muhasebe akademisyeninin çeşitli nedenlerden dolayı gerçek iş ortamından ve mevzuattan kopuk olduğu bir gerçektir. Kurulacak bu organizasyon bahse konu sorunların çoğunun çözülmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Albrecht W.S. ve Sack R.J., “Accounting Education: Charting the Course Through a Perilous Future”, **Accounting Education Series** , 2000, Vol.. 16. Sarasota, Florida: American Accounting Association.

Amaravadi, Chandra S., “The World and Business Computing in 2051”, **Strategic Information System**, 2003,12, ss.373-386.

Greenstein, M. ve McKee, T. E., “Assurance Practioners’ and Educators’ Self-Perceived IT Knowledge Level: An Empirical Assessment”. **The International Journal of Accounting Information Systems**, 2003,5, ss.217-219.

Howieson, B., “Accounting Practice In The New Millenium : Is Accounting Education Ready To Meet The Challenge?”, **The British Accounting Review**, 2003, 35, ss.99-103.

Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW), “Added-Value Professionals: Chartered Accountants in 2005 (Rapor)”, 1996, Londra.

Link, C. , “The Future For Business (Rapor)”, 1998, The Institute of Chartered Accountants in Autralia, Melbourne.

Roest, P., Sheldon, J. ve Simister, M.,“CFO of the Future (Rapor)”, 1998, The Institute of Chartered Accountants in Autralia.

